

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE

**a unor prevederi din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, adoptat
prin Legea nr. 1163 din 24 aprilie 1997**

*(prezentarea informației fiscale către instanțele judecătorești
și organele de urmărire penală ca mijloc de probă)*

(sesizarea nr. 18g/2020)

CHIȘINĂU

6 august 2020

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR
PREVEDERI DIN ARTICOLUL 226¹⁶ ALIN. (11) DIN CODUL FISCAL, ADOPTAT
PRIN LEGEA NR. 1163 DIN 24 APRILIE 1997

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Aliona Balaban, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată pe 17 februarie 2020,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,
Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textelor „prin derogare de la art.131 alin. (5)” și „în scopul examinării cazurilor de evaziune fiscală. Autoritățile menționate vor utiliza informația numai în acest scop” din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, adoptat prin Legea nr. 1163 din 24 aprilie 1997, ridicată de dl Alexandru Hîrștioagă, parte în proces, și dna avocat Tatiana Catana în dosarul nr. 1-1693/17, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de dna judecător Vasilisa Muntean din cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, în baza articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție.

3. Autorii excepției de neconstituționalitate au pretins că unele prevederi din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal sunt contrare articolelor 20, 26, 54 și 116 alin. (1) din Constituție.

4. Prin decizia Curții Constituționale din 30 iunie 2020, sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a se prejudeca fondul cauzei.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Procuraturii Generale, Serviciului Fiscal de Stat și Institutului de Reforme Penale.

6. În ședința plenară publică a Curții, excepția de neconstituționalitate a fost examinată în lipsa autorilor sesizării citați în mod legal. Parlamentul a fost reprezentat de dl Radu Radu, consultant principal în cadrul Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională și organele de drept în Direcția Generală Juridică a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de dl Andrei Balan, șef al Direcției expertiză juridică a Ministerului Finanțelor și dna Victoria Belous, șef al Direcției expertiză juridică a Serviciului Fiscal de Stat.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

7. Pe rolul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, se află cauza penală privind învinuirea dlui Alexandru Hîrștioagă de comiterea infracțiunii prevăzute de articolul 190 alin. (5) [*Escrocheria*] din Codul penal.

8. Pe 4 aprilie 2017, organul de urmărire penală al Inspectoratului de Poliție din sectorul Buiucani a pornit urmărirea penală în privința dlui Alexandru Hîrștioagă.

9. Pe 27 octombrie 2017, dl Alexandru Hîrștioagă a fost pus sub învinuire, iar pe 30 octombrie 2017 cauza a fost transmisă spre examinare în instanța de judecată.

10. În cadrul urmăririi penale, avocatul inculpatului a înaintat cereri prin care a solicitat ridicarea mai multor acte originale de la partea vătămată.

11. Pe 26 ianuarie 2018, în cadrul ședinței de judecată, avocatul inculpatului a formulat o cerere prin care a solicitat implicarea instanței în obținerea probelor, în special prin a-i cere Serviciului Fiscal de Stat să prezinte Declarația persoanei fizice cu privire la disponibilul de mijloace bănești pe data de 1 ianuarie 2012, depusă de către partea vătămată. Documentele au fost solicitate cu scopul de a efectua o expertiză grafoscopică pentru a demonstra că înscrisurile nu au fost semnate la data declarată de partea vătămată, fiind fictive și neavând la bază o tranzacție reală de împrumut.

12. Prin Încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 14 februarie 2018, instanța de judecată a admis demersul avocatului și i-a cerut Serviciului Fiscal de Stat să prezinte documentele solicitate. Pe 15 martie 2018, Serviciul Fiscal de Stat a respins cererea, invocând dispozițiile articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, care prevăd prezentarea informației deținute de serviciile fiscale instanțelor judecătorești și organelor de urmărire penală doar în scopul examinării cazurilor legate de evaziunea fiscală.

13. Pe 7 februarie 2020, inculpatul și avocatul său au ridicat excepția de neconstituționalitate a textelor „prin derogare de la art. 131 alin. (5)” și „în scopul examinării cazurilor de evaziune fiscală. Autoritățile menționate vor utiliza informația numai în acest scop” din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, în fața judecătorului care examinează fondul cauzei.

14. Prin Încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din aceeași dată, instanța de judecată a admis ridicarea excepției și a sesizat, în acest sens, Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

15. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 26
Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR
PREVEDERI DIN ARTICOLUL 226¹⁶ ALIN. (11) DIN CODUL FISCAL, ADOPTAT
PRIN LEGEA NR. 1163 DIN 24 APRILIE 1997

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

(4) Amestecul în activitatea persoanelor care exercită apărarea în limitele prevăzute se pedepsește prin lege.

Articolul 28

Viața intimă, familială și privată

„Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

16. Prevederile relevante ale Codului fiscal, adoptat prin Legea nr.1163 din 24 aprilie 1997, sunt următoarele:

Articolul 131

Organele cu atribuții de administrare fiscală

„(1) Organe care exercită atribuții de administrare fiscală sunt: Serviciul Fiscal de Stat, organele vamale, serviciile de colectare a impozitelor și taxelor locale din cadrul primăriilor și alte organe abilitate, conform legislației.

[...]

(5) Organele cu atribuții de administrare fiscală sunt în drept să prezinte informațiile de care dispun referitor la un contribuabil concret:

[...]

c) instanțelor de judecată, în scopul examinării cazurilor ce țin de competența acestora;

d) organelor de drept – informația necesară în cadrul urmăririi penale și/sau privind încălcările fiscale;

[...]”

Articolul 226¹⁶

Mecanismul de declarare și de asigurare a confidențialității

„[...]”

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR
PREVEDERI DIN ARTICOLUL 226¹⁶ ALIN. (11) DIN CODUL FISCAL, ADOPTAT
PRIN LEGEA NR. 1163 DIN 24 APRILIE 1997

„(11) Orice informație primită de Serviciul Fiscal de Stat este tratată ca secret fiscal și, **prin derogare de la art.131 alin. (5)**, este prezentată doar organelor de urmărire penală și instanțelor judecătorești **în scopul examinării cazurilor de evaziune fiscală. Autoritățile menționate vor utiliza informația numai în acest scop.** Serviciul Fiscal de Stat poate dezvălui informația în procedurile judecătorești publice sau în baza hotărârilor judiciare pe problemele legate de utilizarea metodelor indirecte de estimare a veniturilor persoanelor fizice. Rezultatele controalelor fiscale pot fi date publicității doar după expirarea tuturor căilor de atac.

[...]

17. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală, adoptat prin Legea nr. 122 din 14 martie 2003, sunt următoarele:

Articolul 15
Inviolabilitatea vieții private

„(1) Orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale, la protejarea onoarei și demnității personale. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei.

(2) La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată fără necesitate informație despre viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sunt obligați să nu divulge asemenea informații și despre aceasta se ia un angajament în scris.

(3) Persoanele de la care organul de urmărire penală cere informație despre viața privată și intimă sunt în drept să se convingă că această informație se administrează într-o cauză penală concretă. Persoana nu este în drept să refuze de a prezenta informații despre viața privată și intimă a sa sau a altor persoane sub pretextul inviolabilității vieții private, însă ea este în drept să ceară de la organul de urmărire penală explicații asupra necesității obținerii unei asemenea informații, cu includerea explicațiilor în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective.

(4) Probele care confirmă informația despre viața privată și intimă a persoanei, la cererea acesteia, se examinează în ședință de judecată închisă.

(5) Prejudiciul cauzat persoanei în cursul procesului penal prin violarea vieții private și intime a acesteia se repară în modul stabilit de legislația în vigoare.”

ÎN DREPT

A. ADMISIBILITATEA

18. Prin decizia sa din 30 iunie 2020, Curtea a constatat respectarea condițiilor de admisibilitate a excepției de neconstituționalitate.

19. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în acest caz controlul constituționalității Codului fiscal, ține de competența Curții Constituționale.

20. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate, ridicată de dl Alexandru Hîrștioagă, parte în proces, și dna avocat Tatiana Catana în dosarul nr. 1-1693/17, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani, este formulată de subiectele cărora li s-a conferit acest drept, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

21. Curtea a admis că dispozițiile contestate ale articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal vor fi aplicate de către instanță la soluționarea cauzei în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate, deoarece instanța de judecată i-a solicitat Serviciului Fiscal de Stat, în procesul examinării cauzei penale, informații care ar avea legătură cu cauza penală.

22. Curtea a observat că prevederile contestate nu au fost supuse anterior controlului de constituționalitate.

23. Având în vedere faptul că autorul sesizării a afirmat incidența, în prezenta cauză, a dispozițiilor articolelor 20, 26, 54 și 116 din Constituție, Curtea a examinat aplicabilitatea acestor prevederi.

24. Cu privire la articolul 54 din Constituție, Curtea în jurisprudența sa a subliniat că articolul 54 din Constituție nu are o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabil, autorul excepției de neconstituționalitate trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturi substanțiale garantate de Constituție. Acest articol îi impune Curții un mod de analiză a caracterului proporțional al ingerințelor în drepturile fundamentale. Prin urmare, pentru a putea fi invocat, autorul sesizării trebuie să argumenteze incidența unui drept fundamental (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019, § 19; DCC nr. 3 din 16 ianuarie 2020, § 22; DCC nr. 28 din 12 martie 2020, § 18, DCC nr. 48 din 25 mai 2020, § 21).

25. Curtea notează că autorul sesizării a invocat existența unei ingerințe în dreptul de acces liber la justiție, garantat de articolul 20, și dreptul la apărare, garantat de articolul 26 din Constituție.

26. Cu privire la incidența articolului 20 din Constituție, Curtea a reținut că dreptul garantat de acesta nu este afectat, de vreme ce autorul sesizării a ridicat excepția de neconstituționalitate chiar în fața unei instanțe de judecată (a se vedea *mutatis mutandis* DCC nr. 46, 18 mai 2020, § 28; DCC nr. 100, 17 octombrie 2017, § 19).

27. Pentru a constata aplicabilitatea articolului 26 din Constituție, Curtea a trebuit să analizeze dispozițiile contestate. Ea a subliniat că existența acestor reglementări generează o situație care ar afecta garanțiile dreptului la un proces echitabil, deoarece persoana care solicită informații fiscale în cadrul examinării unei cauze penale este lipsită de dreptul de acces la acestea și, deci, de dreptul de prezentare a probelor care ar putea fi utilizate în apărarea sa. Curtea a reținut că, în procesul de stabilire a adevărului, sub aspectul procesului penal, demonstrarea vinovăției sau a nevinovăției inculpatului se justifică prin evaluarea ponderii probelor, asigurându-se astfel toate garanțiile necesare în cadrul unui proces judiciar.

28. În jurisprudența sa, Curtea Europeană, a reținut că pentru a se stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, este necesar să se determine dacă a fost respectat dreptul la apărare. În special, trebuie verificat dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune folosirii acestora. Totodată, trebuie să se ia în considerare calitatea probelor, inclusiv să se clarifice dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială credibilitatea sau exactitatea lor (a se vedea *Bykov v. Rusia* [MC], 10 martie 2009, § 90).

29. Curtea a reținut că dreptul la apărare reprezintă totalitatea prerogativelor și posibilităților pe care le au, potrivit legii, persoanele în vederea apărării intereselor lor. Atunci când persoana nu are posibilitatea de a-și prezenta toate probele legitime și de a-și demonstra nevinovăția, ea nu poate utiliza toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea sa. În acest context, Curtea și-a reiterat jurisprudența potrivit căreia condiția procesului echitabil trebuie înțeleasă ca asigurare a respectării principiilor fundamentale ale unui proces judiciar, *i.e.* principiul contradictorialității și principiul dreptului la apărare, ambele instituind egalitatea deplină a părților în proces (a se vedea DCC nr. 55 din 11 iunie 2018, § 23).

30. În consecință, Curtea a considerat necesar să stabilească dacă ingerința prevăzută de prevederile contestate reprezintă o încălcare a dreptului la apărare.

31. Totodată, Curtea a observat că, în asemenea cauze, prezentarea unor informații de către o autoritate publică poate face incident dreptul la viața intimă, familială și privată. Pentru că acest drept ar putea veni în conflict cu dreptul la apărare al autorului sesizării, Curtea a considerat incident, în prezenta cauză, și articolul 28 din Constituție.

32. Cu privire la pretinsa încălcare a articolului 116 din Constituție, Curtea a reținut că acesta se referă la independența și la statutul judecătorului. Astfel, independența judecătorilor reprezintă unul dintre principiile fundamentale de organizare și realizare a justiției. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de ierarhie sau de subordonare. Având rolul de a soluționa litigiile în mod obiectiv, conform legii, și fiind o putere prin ei înșiși, judecătorii nu pot primi ordine, instrucțiuni sau sugestii de niciun fel cu privire la activitatea lor judiciară. Independența judecătorului implică exigența soluționării litigiilor fără vreo ingerință externă. Curtea a observat că dispozițiile contestate nu afectează, *per se*, independența și statutul judecătorului. Astfel, în prezenta cauză nu este incident articolul 116 din Constituție.

33. Prin urmare, odată stabilită incidența dreptului la apărare, Curtea trebuie să verifice, la etapa examinării fondului cauzei, prin prisma prevederilor articolului 54 din Constituție, proporționalitatea ingerinței, inclusiv prin raportare la dreptul protejat de articolul 28 din Constituție.

B. FONDUL CAUZEI

A. Argumentele autorilor excepției de neconstituționalitate

34. Motivele sesizării, așa cum au fost expuse de autori, pot fi rezumate după cum urmează.

35. Autorii excepției de neconstituționalitate consideră că prevederile articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, care reglementează mecanismul de declarare și de asigurare a confidențialității informației fiscale, sunt contrare articolului 26 din Constituție. Astfel, restricția impusă de dispozițiile contestate, care prevăd prezentarea informației deținute de serviciile fiscale instanțelor judecătorești și organelor de urmărire penală doar în scopul examinării cazurilor legate de evaziunea fiscală, limitează dreptul persoanei

de acces la probe și de administrare a acestora. Prin urmare, persoana nu poate să-și asigure o apărare efectivă.

36. Potrivit autorilor excepției, normele contestate contravin articolelor 20, 26, 54 și 116 din Constituție.

B. Argumentele autorităților

37. În opinia sa, Președintele Republicii Moldova menționează că, pentru a stabili adevărul în cadrul procesului penal, organele de drept au ca suport instituția probatoriului. Pentru a lua o hotărâre care va influența viața unor persoane, organele de drept trebuie să cunoască pe deplin realitatea tuturor împrejurărilor și circumstanțele cauzei. Astfel, vinovăția sau nevinovăția celui bănuit nu poate fi justificată decât prin administrarea probelor și, totodată, trebuie să-i fie asigurate toate garanțiile necesare apărării sale. De asemenea, potrivit principiului contradictorialității, părțile procesului penal își aleg poziția, modul și mijloacele de apărare. Pentru justa soluționare a cauzei, părților trebuie să li se asigure dreptul la un proces echitabil, în care respectarea principiului egalității armelor ar reprezenta regula în procesul de administrare și de apreciere a fiecărei probe în parte. În consecință, prevederile contestate pot reprezenta un blocaj pentru justițiabil în realizarea drepturilor și garanțiilor oferite de legislația procesuală penală și de normele constituționale.

38. Parlamentul a menționat că informațiile aflate în posesia organelor fiscale pot conține date cu caracter personal sau informații confidențiale. În cazul divulgării acestora, ar putea fi afectat dreptul la viața privată al altor persoane. Prin urmare, restrângerea dreptului de acces la o anumită categorie de informație este aplicată pentru împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale. De asemenea, în opinia Parlamentului se menționează că elaborarea politicilor economice și sociale ale statului constituie prerogativa legislatorului. Astfel, în exercitarea atribuțiilor sale, legislatorul optează pentru diverse soluții în vederea scopurilor propuse cu respectarea principiilor și normelor constituționale.

39. Institutul de Reforme Penale a reținut în opinia sa că dispozițiile contestate, care prevăd prezentarea informației fiscale organelor de urmărire penală și instanței de judecată doar în legătură cu cauzele care au ca obiect evaziunea fiscală, ar limita accesul instanței de judecată la informațiile relevante pentru examinarea cauzei. Prin urmare, această limitare impusă organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată poartă un caracter absolut, chiar dacă această informație este necesară pentru soluționarea obiectivă a unei cauze.

40. În opinia sa, Procuratura Generală a reținut că, analizând coroborat prevederile contestate în raport cu prevederile Codului de procedură penală care reglementează regulile de administrare și admisibilitate a probelor, prevederile articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal sunt de natură să restricționeze dreptul părților la apărare și accesul liber la justiție.

41. În opinia sa scrisă, Serviciul Fiscal de Stat a notat că Constituția garantează, prin articolul 34, dreptul la informație. Potrivit alin. (1) al acestui articol, dreptul persoanei de acces la orice informație de interes public nu

poate fi îngăduit, iar în conformitate cu alin. (2) al acestui articol, autoritățile publice sunt obligate potrivit competențelor ce le revin să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. În același timp, în conformitate cu articolul 34 alin. (3) din Constituție, dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța publică.

42. Serviciul fiscal de stat mai susține că limitarea accesului la informațiile oficiale conform articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal constituie o derogare excepțională de la principiul liberului acces la categoria respectivă de informații. Având în vedere prevederile articolului 7 din Legea privind accesul la informație nr. 982 din 11 mai 2000 coroborate cu prevederile articolului 54 din Constituție, restrângerea dreptului de acces liber la informațiile oficiale poate avea loc doar dacă sunt întrunite exigențele „triplului test”, și anume dacă limitarea este prevăzută de lege, dacă protejează un interes legitim, care constă în respectarea drepturilor și reputației altei persoane, protecția securității naționale, a ordinii publice, ocrotirii sănătății și moralei și dacă este necesară într-o societate democratică, pentru salvagardarea altor drepturi. Ținând cont de faptul că prevederile articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal au funcția de a proteja drepturile și interesele individuale ale persoanelor care au depus declarațiile privind disponibilul de mijloace bănești și declarațiile privind proprietățile în condițiile articolului 226¹⁶ din Codul fiscal, restricția corespunde principiului proporționalității și asigură un just echilibru între dreptul de acces la informație și protecția drepturilor altor persoane.

43. În opinia sa scrisă, Guvernul a menționat că prevederile contestate din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal au scopul de a asigura confidențialitatea informației referitoare la declarația cu privire la disponibilul de mijloace bănești. Lipsa cerinței de asigurare a confidențialității informației respective ar duce la prejudicierea cercetării prompte a cazurilor de evaziune fiscală. Astfel, dispozițiile contestate din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal nu aduc atingere normelor constituționale invocate. De asemenea, în opinia Guvernului se menționează că prevederile contestate nu contravin dispozițiilor articolului 116 alin. (1) din Constituție, pentru că această normă constituțională se referă la independența, imparțialitatea și inamovibilitatea judecătorilor.

C. Aprecierea Curții

1. Principii generale

44. Curtea subliniază că articolul 26 din Constituție garantează dreptul la apărare. Dreptul la apărare presupune posibilitatea fiecărui om de a reacționa independent, prin mijloace legitime în fața unui tribunal, la încălcarea drepturilor și libertăților sale. Astfel, Curtea subliniază că dreptul la apărare, ca o garanție a dreptului la un proces echitabil, cuprinde totalitatea drepturilor și a regulilor procedurale care îi acordă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc și de a le contesta, în vederea demonstrării

nevinovăției sale. Prin urmare, dreptul la apărare trebuie asigurat pe tot parcursul procesului penal.

45. Mai mult, Curtea constată că articolul 17 din Codul de procedură penală reglementează dreptul la apărare ca principiu al procedurilor penale și al procesului penal în ansamblul său și obligă organul de urmărire penală și instanța judecătorească să le asigure participanților la procesul penal deplina exercitare a drepturilor lor procesuale, în condițiile acestui Cod și în concordanță cu prevederile constituționale.

46. Astfel, Curtea notează că, potrivit dispozițiilor constituționale și legale, autoritățile judiciare sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru ca apărarea să fie exercitată în mod efectiv. Pentru a-și exercita dreptul la apărare, persoanei acuzate trebuie să i se permită să beneficieze de toate mijloacele de probă, care se pot dovedi decisive pentru șansele apărării. Așadar, dreptul unei persoane de a-și pregăti efectiv apărarea se află într-o legătură indisolubilă cu dreptul de acces la probe.

47. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a reținut că, de vreme ce articolul 6 § 1 din Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu stabilește reguli precise privind admisibilitatea probelor (a se vedea, *Schenk v. Elveția*, 12 iulie 1988, § 46; *Lhermitte v. Belgia* [MC], 29 noiembrie 2016, § 83). Totuși, atunci când Curtea Europeană verifică încălcări ale procedurii de administrare a probelor, ea verifică dacă există o încălcare a unui drept garantat de Convenție, precum și modul în care această încălcare afectează echitatea întregii proceduri (a se vedea *Bykov v. Rusia* [MC], 10 martie 2009, § 89).

48. De asemenea, Curtea Europeană a reținut că, la stabilirea caracterului echitabil al procesului în ansamblu, trebuie să se țină seama dacă s-a respectat dreptul la apărare. Astfel, trebuie să se examineze în special dacă acuzatului i s-a acordat posibilitatea de a avea acces și de a administra probele pe care le consideră necesare pentru a le utiliza în apărarea sa (a se vedea *Rowe și Davis v. Regatul Unit*, 16 februarie 2000, § 60).

49. Totodată, Curtea reține că aflarea adevărului în procesul penal se face pe bază de probe. În acest context, Curtea notează că legislatorul are obligația constituțională de a reglementa în mod coerent și unitar maniera de obținere a acestora pentru a nu leza securitatea juridică și pentru a-i asigura persoanei dreptul la apărare.

50. Dreptul la dezvăluirea dovezilor relevante pentru cauză nu este un drept absolut. În orice procedură penală pot exista interese concurente, cum ar fi securitatea națională sau necesitatea protejării martorilor cu risc de a fi supuși represiunii sau a păstrării metodelor secrete ale poliției de investigare a criminalității, care trebuie cântărite împotriva drepturilor acuzatului (a se vedea *Matanović v. Croația* din 4 aprilie 2017, § 152).

51. Curtea notează că o problemă distinctă în contextul asigurării dreptului la apărare al acuzatului ține de accesul acestuia la toate probele care au legătură cu dosarul pentru a-și realiza dreptul la apărare, însă în unele situații statul ar avea dreptul de a nu divulga unele elemente, garantând astfel respectarea altui drept fundamental, e.g., dreptul la viața privată. Ponderea

drepturilor concurente se stabilește prin punerea lor în balanță de către instanțele de drept comun, în funcție de circumstanțele fiecărui caz particular.

52. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a menționat că ingerința în dreptul la un proces echitabil poate lua naștere prin restricționarea totală a accesului la informații în cazul în care statul interzice cu bună-credință accesul reclamanților sau neagă, în mod fals, existența documentelor aflate în posesia sa, documente care le-ar fi fost de folos în procesul de judecată. În acest fel, le este negat dreptul la un proces echitabil (a se vedea *McGinley și Egan v. Regatul Unit*, 9 iunie 1998, § 86).

53. În acest context, Curtea subliniază că, în conformitate cu prevederile articolului 54 din Constituție, orice limitare legală a dreptului la apărare trebuie justificată în mod convingător, prin urmărirea unui scop legitim. Ea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și să nu poată atinge existența dreptului respectiv. Cu alte cuvinte, atunci când se limitează un drept, trebuie asigurat un echilibru corect între acesta și scopul legitim urmărit.

2. Aplicarea principiilor în prezenta cauză

54. Curtea reține că, în materie penală, reglementarea garanțiilor specifice unui proces penal trebuie să se circumscrie unei proceduri clare și efective, care să permită accesul la mijloacele de probă. Potrivit articolului 100 din Codul de procedură penală, administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor, în favoarea și în defavoarea învinuitului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedeele probatorii prevăzute de cod. Lipsa unei astfel de proceduri determină, în fapt, lipsa garanțiilor necesare în cadrul unui proces echitabil.

55. Dispozițiile contestate din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, care reglementează mecanismul de declarare și de asigurare a confidențialității informației fiscale, prevăd prezentarea informației deținute de serviciile fiscale instanțelor judecătorești și organelor de urmărire penală doar în scopul examinării cazurilor legate de evaziunea fiscală, nu și în alte cazuri.

56. Totodată, Curtea observă că ingerința în dreptul la apărare este prevăzută de lege și că autorul sesizării nu invocă nerespectarea exigențelor calității legii prin adoptarea articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal. Din acest motiv, Curtea nu consideră necesară o analiză detaliată a prevederilor contestate prin prisma testului calității legii.

(i) Existența unui scop legitim

57. Curtea menționează că, potrivit opiniei Parlamentului, mecanismul de declarare și de asigurare a confidențialității informației fiscale face parte din setul de norme care se referă la reglementarea procedurii de administrare și de legalizare de capital. Totodată, în conformitate cu politicile bugetare

fiscale, s-a decis oferirea posibilității subiecților de a declara benevol veniturile și proprietățile care cad sub incidența reglementărilor Capitolului 11¹ din Codul fiscal [Metodele indirecte de estimare a venitului impozabil al persoanelor fizice]. Capitolul 11¹ din Codul fiscal se referă la metodele indirecte de estimare a venitului impozabil al persoanelor fizice cu oferirea garanției de confidențialitate prevăzută de articolul 226¹⁶ din Codul fiscal. Astfel, pentru a le asigura subiecților menționați la articolul 226³ din Codul fiscal faptul că informația va fi protejată, legislatorul a prevăzut că orice informație primită de Serviciul Fiscal de Stat să fie tratată ca secret fiscal și, prin derogare de la articolul 131 alin. (5) din Codul fiscal, să fie prezentată organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată doar în scopul examinării cazurilor de evaziune fiscală.

58. Prin urmare, Curtea notează că informațiile referitoare la veniturile și proprietățile contribuabililor aflate în posesia organelor fiscale sunt tratate ca secret fiscal și pot conține date cu caracter personal. Astfel, Curtea reține că restrângerea dreptului de acces la o anumită categorie de informație este aplicată pentru salvagardarea altui drept fundamental, dreptul la viața privată, garantat de articolul 28 din Constituție. Prin urmare, restrângerea respectivă urmărește cel puțin un scop legitim (protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane), la care face referire cel de-al doilea alineat al articolului 54 din Constituție.

(ii) Existența unui echilibru corect între interesele concurente

59. Curtea notează că prevederile contestate ale articolului 226¹⁶ din Codul fiscal interzic accesul la informațiile care pot conduce la identificarea unei persoane, în special accesul la codul de identificare, la numele, prenumele, disponibilul de mijloace bănești, precum și proprietățile persoanei. Prin urmare, Curtea observă că legislatorul a atribuit o protecție mai mare dreptului la respectarea vieții private, în defavoarea dreptului la apărare.

60. Totuși, Curtea reține că ambele drepturi sunt protejate de Constituție, prin articolul 28 și, respectiv, prin articolul 26. Niciunul dintre aceste drepturi nu este absolut. Fiecare drept poate fi supus restricțiilor, *inter alia*, pentru protecția drepturilor altor persoane, după cum prevede articolul 54 alin. (2) din Constituție. Mai mult, Constituția Republicii Moldova nu stabilește o ierarhie *a priori* între aceste drepturi fundamentale (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019, § 48).

61. Curtea subliniază că legislația Republicii Moldova conține suficiente garanții procesuale care să permită optimizarea exercițiului celor două drepturi concurente, astfel încât să fie asigurat un echilibru corect. De exemplu, pentru o garantare efectivă a dreptului la apărare și pentru o prejudiciere insignifiantă a dreptului la respectarea vieții private, ședințele relevante ale procesului în care se dezbate probele care își au originea în informațiile primite de la Serviciul Fiscal de Stat ar putea să nu fie judecate în mod public (a se vedea articolul 15 alin. (4) din Codul de procedură penală). De asemenea, ar putea fi anonimizate informațiile care conțin date cu caracter personal, astfel încât persoana despre care se oferă informații să

nu fie identificată. În acest context, Curtea reține dispozițiile articolului 15 alin. (2) din Codul de procedură penală, care prevăd că, la cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sunt obligați să nu divulge informația despre viața privată și intimă a persoanei și despre aceasta se ia un angajament în scris. Mai mult, alin. (5) al articolului 15 prevede repararea, în modul stabilit de legislația în vigoare, a prejudiciului cauzat persoanei în cursul procesului penal prin violarea vieții private și intime a acesteia.

62. Totuși, Curtea reține că prevederile contestate ale Codului fiscal împiedică exercitarea unui control judecătoresc efectiv și îi neagă instanței de judecată aplicarea standardelor incidente privind punerea în balanță a intereselor concurente, stabilite atât în jurisprudența Curții Constituționale, cât și în jurisprudența Curții Europene. În acest context, Curtea observă că, prin instituirea acestor măsuri, legislatorul a negat *de plano* interesele persoanei de a-și asigura o apărare efectivă, în cadrul unui proces penal, în afara sferei fiscale. Astfel, modalitatea în care a fost reglementat textul criticat interzice orice punere în balanță a intereselor concurente de către judecătorul de drept comun.

63. Potrivit Curții Europene, pentru ca persoana acuzată să beneficieze de **un proces echitabil, orice dificultate provocată apărării prin limitarea drepturilor sale trebuie să fie suficient de contrabalansată prin procedurile administrate de autoritățile judiciare** (a se vedea *Rowe și Davis v. Regatul Unit* [MC], 16 februarie 2000, § 61; *Doorson v. Olanda*, 26 martie 1996, § 72). În cazul *Matanović v. Croația* din 4 aprilie 2017, § 186, Curtea Europeană a reținut că, având în vedere caracterul deficitar al procedurii de aducere la cunoștință a probelor în discuție, reclamantul nu s-a aflat în poziția de a formula argumente privind relevanța acestor probe, pentru ca instanța competentă să-i examineze cererea în lumina dreptului său de a-și pregăti în mod efectiv apărarea. Acesta a fost privat de o procedură prin care să se stabilească dacă probele aflate în posesia acuzării care au fost excluse din dosar i-ar fi putut reduce din condamnare sau ar fi putut naște dubii privind întinderea presupusei sale activități infracționale. De asemenea, Curtea Europeană a reținut în jurisprudența sa că autoritățile au obligația pozitivă de a-i oferi persoanei o „procedură efectivă și accesibilă”, care să-i permită accesul la „toate informațiile relevante și adecvate” (a se vedea *Roche v. Regatul Unit*, 19 octombrie 2005, § 162).

64. Așadar, Curtea consideră că echilibrul dintre interesele concurente poate fi asigurat numai prin eliminarea restricției prevăzute de prevederile contestate și prin aplicarea, în caz de necesitate, a mecanismelor referitoare la anonimizarea acestor informații, fără a se afecta dreptul la apărare al persoanei interesate, în cadrul unui proces judecat în mod echitabil.

65. În consecință, Curtea constată că prevederile contestate din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal contravin articolului 26 din Constituție, pentru că nu asigură un echilibru corect pentru dreptul la apărare, așa cum prescrie articolul 54 din Constituție.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR
PREVEDERI DIN ARTICOLUL 226¹⁶ ALIN. (11) DIN CODUL FISCAL, ADOPTAT
PRIN LEGEA NR. 1163 DIN 24 APRILIE 1997

Din aceste motive, în temeiul articolului 140 alin. (2) din Constituție și articolului 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, articolelor 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite* excepția de neconstituționalitate ridicată de dl Alexandru Hîrștioagă, parte în proces, și dna avocat Tatiana Catana în dosarul nr. 1-1693/17, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani.

2. *Se declară neconstituționale* textele „prin derogare de la art. 131 alin. (5)” și „în scopul examinării cazurilor de evaziune fiscală. Autoritățile menționate vor utiliza informația numai în acest scop” din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal, adoptat prin Legea nr. 1163 din 24 aprilie 1997.

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Domnica MANOLE

Chișinău, 6 august 2020
HCC nr. 22
Dosarul nr. 18g/2020